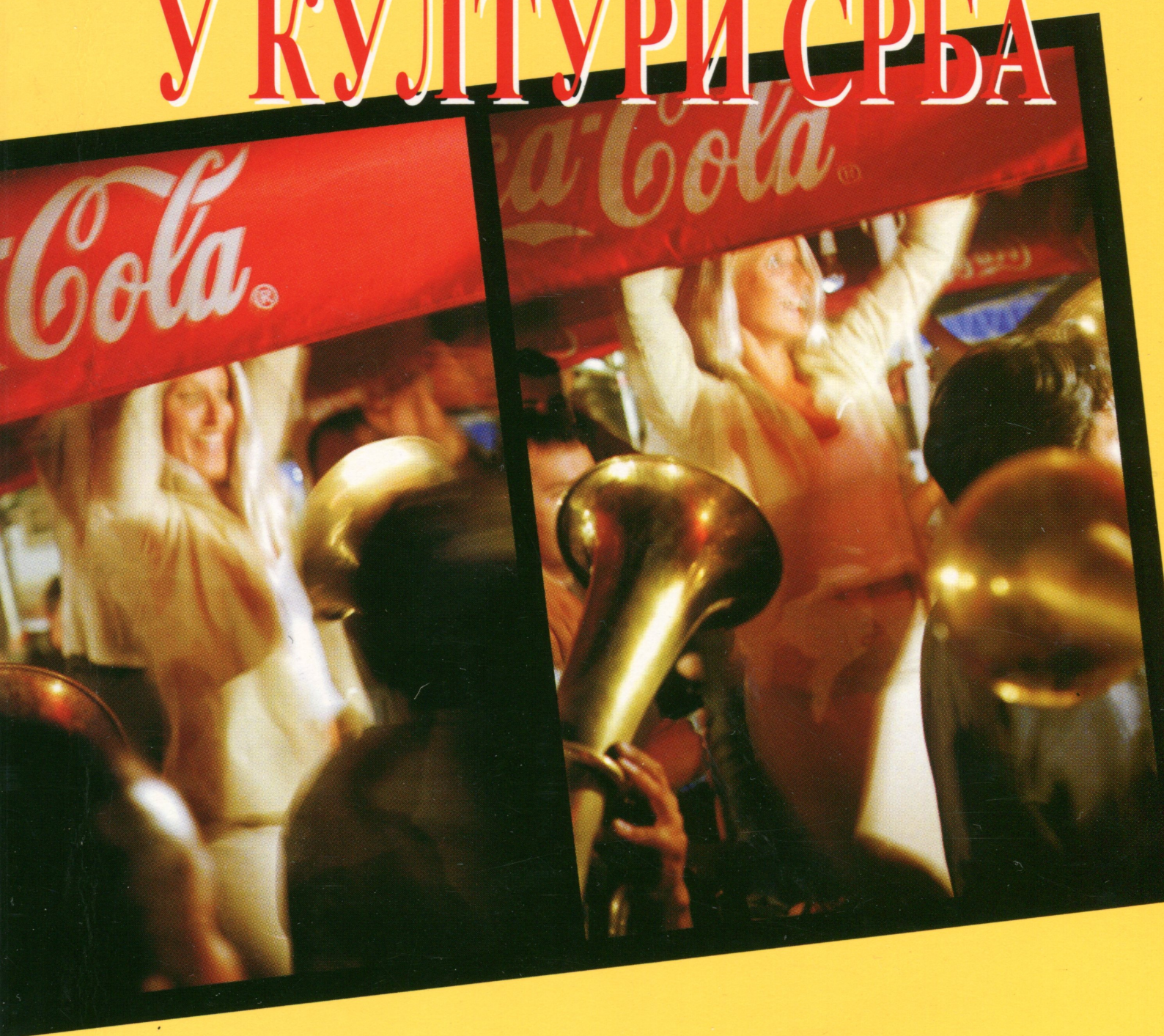

ТРАДИЦИОНАЛНО
И САВРЕМЕНО
У КУЛТУРИ СРБА

ISBN 86-7587-027-2

ТРАДИЦИОНАЛНО И САВРЕМЕНО
У КУЛТУРИ СРБА

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

ETHNOGRAPHICAL INSTITUTE

SPECIAL EDITIONS
Volume 49

THE TRADITIONAL AND THE
CONTEMPORARY IN THE
CULTURE OF THE SERBS

Editor
Dragana Radojičić

BEOGRAD 2003

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ

ПОСЕБНА ИЗДАЊА

Књига 49

ТРАДИЦИОНАЛНО
И САВРЕМЕНО
У КУЛТУРИ СРБА

Уредник

Драгана Радојичић

БЕОГРАД 2003

Издавач
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 35/III, Београд, тел. 636–804

За издавача
Драгана Радојичић

Редакција:
Гојко Суботић, Радост Иванова, Драгана Радојичић, Бојан Жикић,
Ласта Ђаповић, Софија Милорадовић, Миљана Радовановић,
Мирослава Лукић-Крстановић

Рецензент
Дописни члан САНУ
Војислав Становчић

Секретар редакције
Марија Ђокић

Лектор
Софија Милорадовић

Превод на енглески
Душко Едиет

Коректор
Слободанка Предејевић

Фотোগрафија на корици
Милутин Лабудовић

Технички уредник
Давор Палчић
palcic@eunet.yu

Штампа
ЧИГОЈА ШТАМПА
Београд, Студентски трг 13
chigoja@eunet.yu
www.chigoja.co.yu

Тираж
500 примерака

Штампање публикације финансирано је из средстава Министарства
за науку, технологије и развој Републике Србије

Примљено на XI седници Одељења друштвених наука САНУ
одржаној 7. октобра 2003. године на основу рецензије дописног члана
САНУ Војислава Становчића

Садржај

<i>Драгана Радојичић</i> : Уводно излагање у вези са Пројектима МНТР РС; Научни скуп: Традиционално и савремено у култури Срба	7
<i>Душан Бандић</i> : Верски идентитет савремених Срба	13
<i>Лидија Радуловић</i> : „Учење вери“ — конструкција родних идентитета путем популаризације православне теолошке литературе	25
<i>Милина Ивановић-Баришић</i> : Годишњи обичаји у подавалским селима.	47
<i>Ивица Тодоровић</i> : Проблематика ритуала литијског опхода у светлу новијих истраживања	61
<i>Весна Вучинић-Нешковић</i> : Прослава Божића на полуострву Луштица у Боки Которској.	73
<i>Сенка Ковач</i> : Порукe предлагача нових државних празника Србије.	101
<i>Зорица Дивац</i> : Врачање у североисточној Србији	111
<i>Ласија Ђајковић</i> : Проблематика смрти у тужбалицама	123
<i>Милош Миленковић</i> : Антропологија као мултикултурна пропедеутика у Србији	133
<i>Драгана Анђонијевић</i> : Симболичка употреба ликова Карађорђа и кнеза Милоша у политичким збивањима у Србији у последњој деценији XX века	149
<i>Илдико Ердеи</i> : Потрошња и идентитети у савременој Србији — народне представе о богатству и сиромаштву.	173
<i>Гордана Горуновић</i> : Просторно-физичке и друштвене карактеристике панчевачког насеља Миса Виногради	197
<i>Мирослава Лукић-Крстићановић</i> : Спектакл и друштво — проучавање музичких манифестација у Србији	221
<i>Мирослава Малешевић</i> : Има ли нација на планети Рибок? — локални идентитет насупротив глобалном међу младима у Србији.	237

<i>Јадранка Ђорђевић</i> : Прилог проучавању наследно-својинских односа у другој половини XX века — на примеру Враћа и околине	259
<i>Десанка Николић</i> : Концепција и оквири монографских проучавања ариљског краја — претходно саопштење . . .	269
<i>Младена Прелић</i> : Етнички идентитет — проблеми теоријског одређења	275
<i>Бојан Жикић</i> : Конструкција идентитета у дуалној етнокултурној заједници — Бечеј и околина	287
<i>Мирослав Нишкановић</i> : Приступ етнолошком проучавању Срба у Бањалуци крајем XIX и почетком XX века (1878–1918). .	303
<i>Саша Недељковић</i> : Етноантрополошке дилеме у више димензија — пример Египћана у Београду	309
<i>Александра Павићевић</i> : Срби у Грчкој — прилог проучавању националног идентитета нових емиграната	329
<i>Мирјана Павловић</i> : Етнички идентитет Срба у Темишвару . . .	339
<i>Гордана Благојевић</i> : Обичаји животног циклуса верника српских православних парохија у Калифорнији	349

Младена ПРЕЛИЋ
Етнографски институт САНУ, Београд

ЕТНИЧКИ ИДЕНТИТЕТ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРИЈСКОГ ОДРЕЂЕЊА*

У овом раду ауторка најпре указује на неке дилеме у савременој расправи о појму етничког идентитета, а затим настоји да да одређење тог појма.

Кључне речи: Етнички идентитет — етничка група

Појам и проблематика етничког идентитета¹ долазе у центар пажње културне антропологије и других друштвених наука од краја шездесетих година двадесетог века. Упркос наглом успону тог научног појма, чак може се рећи и његовој помодности и бројним емпиријским истраживањима која су на ту тему вршена, неке недоумице које прате само његово теоријско одређење остале су отворене до данас. Полазећи од онога што се у науци обично означава као „бартовски приступ“², изнећу најпре нека отворена питања која прате савремену расправу о етничком идентитету, а затим ћу покушати да одредим приступ овом проблему којим сам се руководила у сопственим истраживањима³.

---

* Рад је резултат рада на пројекту бр. 2157 — *Традиционална култура Срба — системи представљања, обреда и социјалних институција*, који је у целости финансиран од стране МНТР РС.

¹ Појам етнички идентитет сматрам синонимом појма етницитет.

² Овај термин обично се односи на велику промену у приступу етничким феноменима која је, током седамдесетих година, подразумевала премештање истраживачког фокуса са статично схваћене етничке групе на етнички идентитет као динамичан, историчан појам. То се нарочито везује за рад норвешког антрополога Фредрика Барта, и зборник чији је он приређивач: *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organisation of Cultural Difference*, Boston, 1969.

³ Та истраживања се пре свега односе на савремену српску заједницу у Мађарској. Теренска истраживања обављана су у Будимпешти и околним на-

Савремено стање расправе о етничком идентитету

Сумирајући излагање о различитим приступима етничком идентитету од како се тај појам појавио, Жослин Стреф-Фенар и Филип Путиња издвајају шест основних гледишта: а) примордијализам, б) социо-биологизам, в) теорије о заједничком интересу, у које се убрајају и теорије о интересној групи, теорије рационалног избора и теорије унутрашњег колонијализма; г) неомарксизам; д) неокултурализам и њ) интеракционизам⁴. Они ипак сматрају да је, упркос разликама, у савременим расправама постигнут темељни консензус око два питања — признаје се релациони, а не есенцијални, а такође динамични, а не статични карактер идентитета. Тековине, наводно, почивају на заједничкој критици примордијализма⁵. Међутим, када се размотре спорне тачке расправе⁶, које ови аутори такође наводе, примећује се да у савременим приступима етничком идентитету критика примордијализма заправо није спроведена до краја.

Највећи спорови у приступима етничком идентитету јављају се, по мишљењу Ж. Стреф-Фенар и Ф. Путиње око питања да ли се ради о политичком феномену или о симболичком процесу, да ли је он ствар друштвене принуде или слободног избора појединца, да ли је вечит или историјски контингентан и да ли представља супстанцијалну или ситуациону категорију?

Што се тиче прве дилеме, основно разилажење је око мотива успостављања етничке разлике — задобити моћ или организовати друштвени живот на значењски разумљив начин. Не ради се толико о разлици у теоријском приступу самом етничкосту, него о разлици у питању које се поставља, односно, на које аспекте друштвеног процеса се ставља нагласак у анализи. У првом случају је то питање — зашто политички сукоб добија етнички облик, а у другом — како се успостављају и функционишу

сељима од краја осамдесетих до средине деведесетих година прошлог века, а њихови резултати сумирани су у књизи *Срби у селу Ловри у Мађарској њоком XX века*, Будимпешта 1995, као и у рукопису докторске тезе *Етнички идентитет: Срби у Будимпешти и околини*, која је у припреми.

⁴ Žoslin Stref-Fenar, Filip Putinja, *Teorije o etnicitetu*, Biblioteka XX vek, Beograd, 1997, 97–125.

⁵ *Истио*, 137–139.

⁶ *Истио*, 139–157.

етничке идентификације. Што се тиче друге дилеме (принуда насупрот избору), питање се поставља о различитим ступњевима слободе коју имају актери — да ли се идентитет бира, или је наметнут од стране носилаца моћи.

Трећа и четврта дилема — супстанција насупрот ситуацији, односно — вечитост насупрот историјској контингентности, управо указују на жилавост примордијалистичке концепције идентитета. У вези с тим могућно је поставити питање: да ли критика примордијализма у савременим теоријама, поготово оним које у разумевању етничког идентитета стављају нагласак на заједнички интерес и рационални избор, одлази предалеко? Ако је етничка идентификација потпуно ситуациона, онда је и потпуно произвољна, а тиме лишена и аналитичке вредности. Бартово схватање да се питање симболичких граница може одвојити од културних садржаја које те границе испуњавају значењем доживело је критику. Рехабилитација културе као „објашњавајућег фактора“ етничитета ипак не води повратку старим схватањима етничке групе као „ослонца културе“. Десупстанцијализација етничке групе је највеће откриће и основна тековина на коју се ослањају сва данашња истраживања етничитета. Етнички идентитет није испражњен од културног садржаја, али је још мање прост израз већ постојеће културе ⁷.

Друго питање је да ли је етнички идентитет један од могућих облика идентификације, који се јавља у појединим историјским контекстима и раздобљима, или константа, трајна чињеница људског понашања? Зашто се баш етнички идентитет, међу многим колективним идентитетима, тако упорно одржава у различитим временима и друштвеноисторијским ситуацијама? Мобилизационисти одговарају да он прикрива стварне узроке — прикривене рационалне интересе. Инструменталисти, а и неомарксистички, претпостављају да се етничке границе разводњавају кад престане узрок сукоба или дискриминација. У овом случају етнички идентитет се схвата као појава везана за одређене друштвене и економске услове⁸. Супротно овоме је схватање да је овај феномен константа људског понашања и да је везаност за

⁷ Исто, 144.

⁸ Исто, 152–153.

етничку групу уграђена у „ја“. Ова теза је блиска примордијализму. Добила је поново на снази захваљујући когнитивизму, који у расном и етничком категоризовању види природну склоност ка разврставању људских бића сходно њиховој суштинској природи, независно од процеса социјализације и друштвене интеракције и захваљујући социобиолошким теоријама. Етницитет је културни тотемизам, а културе су „добре за мишљење“. Категоризација по етничким критеријумима је, наводно, била облик таксономије у свакодневном мишљењу обичних људи пре него што је постала предмет антрополошког проучавања ⁹.

„Примордијалистичка дилема“

Само рационални интерес као извор постојања етничких идентитета недовољан је за објашњење, поготову за антрополошко истраживање које узима у обзир ставове, идеје, осећања, историјско памћење оних људи који су предмет истраживања. Чињеница је да ти људи имају доживљај етничке припадности који се може означити као примордијалистички. Научници, међутим, поготово они који су либералне оријентације, осећају нелагодност према колективизму и ирационалности који се често испољавају у етничкој афилијацији — па покушавају да етниците „насилно“ рационализују. Као што међутим примећују Корнел и Хартман, потребно је наћи начин да се научни ум помири са срцима људи који своју етничку припадност емотивно доживљавају ¹⁰, односно да се узме у обзир смисао и значај које осећање етничке припадности има за актере.

Суштину овог унутрашњег значења етницитета за актере, као и саму „примордијалистичку дилему“, добро је изразио Роџер Цаст. Он полази од става Едвина Арднера да су друштвене јединице (групе) системи који сами себе дефинишу. Примењено на етничке групе, то значи, на пример, да је свако ко себе сматра Грком и кога други сматрају Грком — Грк. Цаст констатује да је тако успостављен критеријум формално исправан, али садржин-

⁹ Исиџо, 154–155.

¹⁰ Stephen Cornell, Daniel Hartman, *Ethnicity and Race: making identities in the changing world*, Pine Forge Press, 1998, 90.

ски празан. У пракси постоје емпиријски критеријуми о томе ко је Грк и колико год да су они неодређени, замућени, историјски нетачни или научно неодрживи, управо они су то што даје смисао, супстанцу, изјави о етничкој припадности. У европском контексту следећи критеријуми су општеприхваћени: 1) политичка инкорпорација у суверену државу (за већинске идентитете), 2) географска лоцираност — територија, 3) историјски континуитет, 4) култура. Цаст, међутим, запажа и то је најзанимљивије у његовом излагању — да је ово само по себи ипак недовољно. Ова четири критеријума нису дефиниција етничитета него евиденција о припадности одређеној етничкој групи. Етничитет значи нешто више од тога; он има своју есенцијалну дефиницију, иако она није увек артикулисана. По Цастовом мишљењу, то је биолошко одређење етничке групе — елемент који научници пажљиво избегавају, али који је снажно присутан у свакодневној употреби од стране људи који нису научници, а прикривено остаје присутан и у научној употреби. Цаст сматра да је научни статус овог биолошког одређења (он користи израз „раса“) бесмислен, али констатује да се изван малобројне интелектуалне заједнице сматра да је неко Грк — зато што има „грчку крв“. Емпиријски садржај етноса је да се он биолошки саморепродукује, а заједничко порекло је она замисао коју обични људи деле у свакодневном, лаичком схватању овог појма. То не значи да се питања суверенитета, територије, историје и културе могу занемарити. Она такође захтевају снажну аргументацију, али то је зато што је етничност већ утврђена — етнички идентитет је већ дат, постојећи, есенцијалан, а аргументи о суверенитету, територији, историји и култури нису кључни елементи који стварају етничитет, него његове манифестације које га потврђују¹¹.

Могуће је закључити да етнички идентитет јесте друштвена конструкција, али да се он конструише на такав начин да за себе присваја примордијалне везе — пре свега, крвну повезаност и заједничко порекло. „Чак и најслабије изражени етнички идентитети имају тенденцију да се укорене у метафори сродства која се изражава помињањем заједничких предака или поре-

---

¹¹ Roger Just, „Triumph of the Ethnos“, u: Elizabeth Tonkin, и др., (прир.), *History and Ethnicity*, ASA Monographs, 27, London, 71–88.

кла“¹². Квази-мистично значење крвне везе је управо највећи извор снаге етничког идентитета. „Етницитет се тако појављује пред нама као конструисана примордијалност. Суштински аспект овог идентитета је чињеница да се он, шта год били његови стварни корени, од стране великог броја људи доживљава као додир са нечим много дубљим и значајнијим него што су спољне ознаке, интереси или контингентност“¹³.

Ако прихватимо гледиште Бенедикта Андерсона да све друштвене групе и категорије за класификацију људи имају свој имагинаријум, односно, да су све оне „замишљене заједнице“¹⁴, онда је етничка група „замишљена заједница“ која се схвата као именована група људи заједничког порекла и, на основу тога, заједничке културе и историјске судбине. Етнички идентитет може бити дефинисан као социјални идентитет (базиран на контрасту према другима), карактерисан метафоричним или фиктивним сродством¹⁵.

Крвно-сродничка заједница схвата се као елементарна, примарна заједница — заједничку крв има исти организам. Веза крвног сродства је непорецива и нераскидива, па се на основу тога схвата да само крвни сродници једни другима неопозиво дугују лојалност и солидарност. Та, условно речено, архетипска слика се током историје у разним ситуацијама културно обрађује.

Категорије као сродство, клан и етницитет, представљају начин симболизације друштвених односа, који имају ореол природности¹⁶. Оно што је најважније, то је тврдња да је класификаторска делатност нужан услов друштвеног живота, те да су историјски променљиве карактеристике етничких идентитета

¹² S. Cornell, D. Hartman, *Ethnicity and Race...*, 89.

¹³ *Истио*, даље.

¹⁴ Benedikt Anderson, *Nacija: Zamišljena zajednica, Razmatranja o porijeklu i širenju nacionalizma*, Zagreb, 1990, 17–18.

¹⁵ Kevin A. Yelvington, „Ethnicity as Practice? A Comment on Bentley“, *Comparative Studies in Society and History*, vol. 33, 1991, 168.

¹⁶ Ако је из овога до сада реченог могуће извести неки глобални антрополошки закључак, онда би то био тај да осим што су бројни антрополози до сада приметили да постоји универзална склоност или потреба људи да свој свет дефинишу као културу насупротив природи, паралелно постоји и потреба да се неки сегменти тог света дефинишу као природни, те да управо својој претпостављеној природности ти сегменти дугују чврстину и виталност.

од мањег значаја. Другим речима, етницитет је у исто време и вечит и контингентан: вечит је стога што представља темељну чињеницу, увек подложну активирању и мобилизовању, а контингентан је зато што су услови и облици његовог јављања историјски одређени¹⁷. Као што је утврдио Вебер, веровање у заједничко порекло (а не чињеница која говори о његовом постојању), представља карактеристичну црту етницитета¹⁸. Ентони Смит наглашава такође да управо веровање у заједничко порекло оправдава и поткрепљује остале димензије или знаке идентитета, па тиме и сам смисао групног јединства. Разлике међу групама могу послужити за етничку диференцијацију само када представљају маркере заједничке филијације. Другачије речено, управо веровање у заједничко порекло супстанцијализује и натурализује атрибуте као што су боја, језик, вера, заједничка територија, и чини да они бивају опажени као суштинске и непроменљиве црте одређене групе¹⁹.

Неки могући закључци о појму етничког идентитета

Прихватајући већ споменуте дефиниције етничке групе и етничког идентитета, у даљем тексту покушаћу да још прецизније одредим појам етничког идентитета којим сам се руководила и у својим истраживањима.

Етнички идентитет представља дефиницију групе, одговор на питање: *ко смо / шта смо ми?* Овај одговор мора да показује кохерентност и континуитет, иако је подложен променама и свесној манипулацији. Етнички идентитет је, као и сваки идентитет, социокултурна конструкција, али се он конструише као есенцијалан и примордијалан и на тај начин се доживљава од стране великог броја обичних људи. Виталност етничког идентитета управо може да се захвали овом „народном“, лаичком есенцијализму, конструкцији појма етничке припадности као „природне“. У корену овог схватања је замисао о органској по-

¹⁷ Žoslin Stref-Fenar, Filip Putinja, *Teorije o etnicitetu....*, 157.

¹⁸ Макс Вебер, *Привреда и друштво*, I, Београд, 1976, 323–337.

¹⁹ Anthony D. Smith, *The Ethnic Revival*, Cambridge, 1981, 65.

везаности крвних сродника који једни према другима осећају заједништво и солидарност, чему се даје димензија природности.

Затим, прихватам гледиште да је етнички идентитет врста „народне таксономије“, односно да о етничкој групи можемо говорити пре свега као о категорији за класификацију. Ово није једини пример да је научни израз наметнут споља једној флуидној категорији, чија „специфична разлика“ није увек видљива у конкретним примерима. „Традиционални човек“ познаје културу не као теоријски појам, него као свакодневну праксу. Исто тако, ни етничитет није за њега теоријски концепт, мада он јасно разликује своје од туђег²⁰. Етничке заједнице не настају из културних група које постају свесне своје различитости, него из историјских ситуација комуникације, конкуренције и сукоба. Ситуације миграција и ратова стварају и оснажују већ постојеће етничке афилијације. Историјски и политички фактори играју улогу у њиховом настанку, мобилизацији/демобилизацији, мењању или нестајању.

Такође, сматрам и да се под етничким идентитетом у исто време може подразумевати врста друштвене везе, однос лојалности чланова етничке групе који може да се мобилише и демобилише. Он је производ груписања и олакшава груписање, али етничка група није по дефиницији друштвена или културна група. Она би пре могла да се одреди као симболичка заједница која може бити мобилисана / демобилисана, која може да се поклапа или не поклапа са политичким или другим друштвеним групама. Нека мрежа институција је потребна да обезбеди симболичку афилијацију. Збрка настаје због имплицитног схватања да је етничка граница друштвена граница, односно да је етничка група „друштво“ пре нације. У том светлу можемо боље разумети Амселов предлог да предмет истраживања не треба да буде етничка група него „ланци друштава“, из којих искрсавају чиниоци етничитета²¹.

²⁰ Emil Heršak, „O etnosu u prošlosti i sadašnjosti“, *Migracijske teme*, 5, (2–3), 1989, 99–112.

²¹ Žoslin Stref-Fenar, Filip Putinja, *Teorije o etnicitetu...*, 138.

Сматрам, такође, да је етнички идентитет полифункционалан — што је један од разлога за његово добро функционисање у различитим контекстима, да је флексибилан и да није ексклузиван, не само према другим колективним него и према другим етничким идентитетима.

За већину савремених аутора етницитет није друштвена чињеница обдарена универзалним и непроменљивим значењем, него „варијабла“²², или „резервна друштвена структура“²³, коју актери могу, али и не морају да активирају. Етницитет није инхерентно својство поједине групе, него облик организације или принцип поделе друштвеног света. И кад схватају етницитет као тип друштвеног делања и као начин организације друштвених односа, научници претпостављају да је он подложен променама и редефинисању. Маркери, тј. симболи идентитета, такође могу да подлежу промени, али то не значи да етницитет може да се изведе из било чега. Симболички ресурси из којих се извлачи дистинкција на неки начин су увек „већ ту“. Симболи етницитета морају да задовољавају неке услове — морају се поставити у двосмислености истовременог позивања на природу и вољу; морају се подједнако подастирати објективизацији и интериоризацији; најзад, морају бити у стању да маркирају супротност међу широким групама²⁴.

У научном приступу феномену етницитета / етничког идентитета мора се имати у виду различитост свакодневног, научног и политичког дискурса који се преплићу и утичу један на други. Свакодневни концепт етницитета је најчешће есенцијалан и један од задатака истраживача је управо да сагледа како тај појам функционише у пракси, од стране актера схваћен као есенцијалан. Овакво истраживање било би у духу Герцовог схватања интерпретативне антропологије, које се углавном ослања на Вебера и Парсонса. Кроз интерпретацију и самоин-

²² Abner Cohen (прир.), *Urban Ethnicity*, London, 1979.

²³ Lewis Drummond, „The Cultural Continuum: a Theory of Intersystems“, *Man*, vol. 15, br. 2, 1980, 352–374.

²⁴ Marcelle Oriol, (прир.), *Les variations de l'identité. Etude de l'évolution de l'identité culturelle des enfants d'émigrés portugais en France et au Portugal*. Rapport final de l'ATP CNRS 054, T. I, IDERIC, Nice, 1984., нав. према Žoslin Stref-Fenar, Filip Putinja, *Teorije o etnicitetu...*, 186.

терпретацију могуће је досегнути смисао и значење које одређени симболи имају „изнутра“, за саме учеснике, ствараоце и носиоце једне културе ²⁵.

Друштвени процеси се не могу реконструисати нити објаснити искључиво „изнутра“, само на основу људског искуства. Неопходно је, уз микро-процесе увек имати у виду и макро-друштвене структуре које омогућавају, усмеравају, или пак ограничавају, или онемогућавају одређене људске ситуације и искуства, односно, обраћати пажњу на преплитања, па и сукобљавања ове две, микро- и макро-перспективе. Могуће решење је посматрање проблема у што подробнијем друштвеноисторијском контексту. Чини се да нам, ако хоћемо да одговоримо на битна питања природе и начина функционисања етничких феномена, тек предстоји низ прецизно изведених и друштвеноисторијски утемељених конкретних истраживања, са фокусом на питању шта етницитет значи за конкретне људе и како се испољава и функционише у конкретним, прецизно дефинисаним ситуацијама.

Mladena PRELIĆ

ETHNIC IDENTITY: PROBLEMS OF THEORETIC DETERMINATION

The notion of ethnic identity and the area of related problems have come into the focus of attention of cultural anthropology and of the other social sciences since the late 1960s. The paper proceeds from what is usually referred to in science as the “Bart approach” to this problem. This term refers to a big change in the approach to ethnic phenomena which, during the 1970s, involved a shift of research focus from the static concept of ethnic group to a dynamic and historic concept of ethnic identity. The paper points to certain unresolved issues accompanying the theoretic determination of ethnic identity down to date notwithstanding the rapid ascent of this scientific notion and a multitude of empiric studies performed on the subject. Setting forth the latest lines of thought on ethnic identity in the contemporary literature, drawing

---

²⁵ Clifford Geertz, *The Interpretation of Cultures*, Basic Books, New York, 1973, 249–254.

primarily on the works of Joselin Strepf-Fenard and Phillipe Poutigna, the author observes that, for all the consensus reached on many aspects in the appreciation of this problem, there still exist some open issues, of which, perhaps, the most interesting is the “primordialistic” dilemma. It is made up of a situation where the primordialistic concept of ethnic identity, in theoretic angle explicitly condemned and allegedly superseded by social constructivism, is not only alive and ubiquitous in the daily usage and understanding of this notion by common people who are the most frequent subject of ethnologic and anthropologic research, but is indeed quite often, albeit implicitly, present also in the views of research workers themselves. The author suggests that the duality of primordialism/constructivism should be overcome through perceiving ethnic identity as a “constructed primordialism”. Ethnic identity, which may be defined as social identity characterized by metaphoric kinship, is understood in this paper as a socially constructed notion, but constructed in such a way as to appropriate primordialist ties – in this case (although often fictitious and metaphoric) the ties of consanguinity. The author then gives a summary of her approach to this area of problems, as used in her research work, primarily in the case of the Serb national minority in Hungary.